

Posudek oponentky

Disertační práce Mgr. Kláry Trskové: *Překonání zvnitřněného rasového útlaku: způsoby reprezentace v africké lusofonní psané próze*

Ústav románských studií FF UK, 2024, 129 stran

I. Stručná charakteristika práce

Předkládaná disertační práce *Překonání zvnitřněného rasového útlaku: způsoby reprezentace v africké lusofonní psané próze* od Mgr. Kláry Trskové se zabývá především tématem zvnitřnění rasového útlaku a jeho podobách v současných prózách z Angoly, Mosambiku, Guineje-Bissau, Kapverd, Svatého Tomáše a Princova ostrova s využitím nástrojů postklasické naratologie. Při analýze textů od žijících autorů a autorek jako José Eduardo Agualusa, Rafael Branco, Dulce Maria Cardoso, Mia Couto, Onestaldo Gonçalves, Paulina Chiziane, Ungulani Ba Ka Khosa, Lília Momplé, Sérgio Raimundo, José Luandino Vieira a Abdulai Sila zastupujících jednotlivé země, se práce zaměřuje také na dysnarativní prvky a nevypravitelné části narativu, tedy to, o čem se v jednotlivých společenstvích vlastně vyprávět nesmí.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

V úvodní dvacetistránkové části práce je představená výchozí pozice badatelky, stejně jako výzkumná metoda a zdroje. Druhá část se věnuje historicko-politické kontextualizaci. Seznamuje čtenáře nejen s koloniální minulostí jednotlivých států a s vývojem během jejich samostatné existence, ale též s dlouholetými boji za nezávislost, podobně jako s politickým rozhodnutím i nadále používat portugalský jazyk. V kratší třetí části je tematizovaná zvnitřněná rasová oprese, přičemž dochází k podrobnějšímu vysvětlení termínů jako např. „koloniální odcizení“ nebo „zvnitřnění“, vše s ohledem na lusofonní kontexty. V úvodu čtvrté kapitoly jsou popsány zásadní momenty z dějin literatury jednotlivých afrických lusofonních zemí a následují analýzy třinácti próz, v nichž se objevuje zvnitřněný rasový útlak. V závěru práce Mgr. Trsková dochází ke zjištění, že v čase proměnlivý rasismus má mnoho rovin a jeho negativní dopad na nejrůznějších oblastech a etapy lidského života se často podceňuje. Vhodným způsobem, jak o problematice informovat je právě reprezentace prostřednictvím fikčních, zejména psaných příběhů.

U hodnocení je na prvním místě třeba vyzdvihnout originalitu práce, věnující se navíc všem africkým zemím bývalého portugalského impéria, protože v českém prostředí nebyla zatím žádná disertační práce věnovaná africkým portugalsky psaným literaturám dokončená a obhájená. Mgr. Trsková do textu promítla své silné zaujetí tematikou a rovněž pevné pouto, které si k jednotlivým destinacím vytvořila. Do oblastí podnikla

několik různě dlouhých badatelských a konferenčních cest, osobně kontaktovala autory a autorky, debatovala s akademiky.

Předkládaná disertační práce stojí na pevných metodologických základech a je vhodně rozčleněná. Navzdory široké paletě sekundární literatury, čtené navíc v různých jazycích, je práce psaná srozumitelným kultivovaným akademickým jazykem. V tomto ohledu by se místy dala vytknout pouze přílišná stručnost, v několika případech redukováná na pouhý odstavec, například části 3.2. Kolonialita (s. 41) nebo 3.7 Zvnitřnění rasismu (s. 49). Zde je ale nutné poukázat na množství (do)vysvětlujících informací, které Mgr. Trsková musela do práce zahrnout a které by vůbec nemusela zmiňovat v případě analýzy literatur z jiných, čtenáři známějších, oblastí, např. 2.3. Občanské války po zisku nezávislosti.

Analýza všech třinácti próz nesklouzává do popisnosti, obsahuje nejen výborně interpretovanou sekundární literaturu, ale též úctyhodný korpus afrických literatur. Kromě podrobně analyzovaných děl nabízí dobře formulovaná vlastní stanoviska podložená přesvědčivou argumentací. Za zmínku stojí též množství citlivě překládaných citovaných pasáží.

Je nepochybné, že z práce, věnované palčivému a stále aktuálnímu tématu, bude v budoucnu v českém prostředí čerpat mnoho badatelů z oblasti portugalistiky, afrikanistiky, historie či politologie.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Pozastavila bych se především u bodu 4.4 věnovanému tzv. asimilaci do portugalské společnosti, postupnému aktu ultrapravicovým autoritářským portugalským Novým státem doporučovanému až vynucovanému. Mgr. Trsková, zde dochází k překvapivému závěru, že většina asimilovaných (z řad literárních postav) měla kořeny v nouzí netrpících kreolských rodinách, které svou identitu spojovaly spíše s kontinentálním Portugalskem. Jak uvádí i v závěru práce: „I dlouhé roky po skončení salazarovského režimu se tyto postavy stále držely koloniálních hierarchií a cítily se být nadřazeny většinovému africkému obyvatelstvu.“ (s. 111)

Za přínosnou považuji část věnovanou jazykové otázce, tedy psaní textů v portugalštině za užití výrazů z afrických jazyků či kreolštiny, která prokazuje jasnou souvislost se zvnitřněnou opresí.

IV. Dotazy k obhajobě

1. V soupisu sekundární literatury je uvedeno též jedno dílo od Maríi Lugones, argentinské představitelky „dekoloniální debaty“ a obecně jihoamerického feminismu. Analýza feminismu se podle Lugones zaměřuje především na rasové a genderové útlaky a na tzv. dekoloniálního feminismus. Daly by se teorie této autorky, koncentrované zejména na problematiku genderu, více využít pro

analýzu afrických lusofonních próz? Pokud ano, mohou do dekoloniálních diskusí přispět též práce Lélie Gonzalez, afro-brazílské feministky. Ta navrhla spoluvytvoření afro-latinskoamerických feminismů, nevylučujících žádný feminismus a diskusi o hlubokých a historických rasových nerovnostech v regionu vnímaných především ženami.

2. Čte současná čtenářská obec v jednotlivých zemích prózy analyzované v předkládané disertační práci spíše jako svědectví, jako sociální výpověď, či je vnímá jako umění, jako kvalitní beletrii?

V. Závěr

S radostí předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako prospěla.

30.8.2024

Mgr. Karolina Válková, Ph.D.